

Kitap eleştirisi

N. Yasemin YALIM^a

Henri Colt, Silvia Quadrelli, Lester Friedman (Eds.) The picture of health: Medical ethics and movies. Oxford University Press, 2011.

Günümüzde konulu filmler tıp etiği eğitiminde giderek daha sık kullanılıyor. Hem öğrencilerin ilgisini çekmek hem de daha akılda kalıcı bir eğitim verebilmek için, sınıf ortamındaki en kullanışlı araçlar durumuna gelen filmlerle ve onları eğitimde nasıl kullanabileceğimizle ilgili çok sayıda kitap, makale ve bildiri ile de karşılaşılıyor. The Picture of Health (Sağlığın Resmi ya da Sağlığın Filmi biçiminde çevrilebilir) bu çalışmalar arasında hem basit sistematiği hem de akıcı anlatımıyla kolay okunan ve uygulamaya geçirilmesi kolay bir kitap.

Kitap dokuz bölümden oluşuyor; her bölümün altında farklı yazarlar tarafından kaleme alınmış birden fazla alt başlık yer alıyor. Bölüm başlıkları belirlenirken tıp etiği eğitiminde genellikle benimsenen ders başlıklarına uyum gösterilmeye dikkat edilmiş. Kitabın anlatımı da tümüyle filmlerden oluşturulan bir tıp etiği dersinin ders kitabını andırıyor.

Editörler filmlerin yazılı örnek olaylardan daha etkili olduğundan hareketle böyle bir kitabı oluşturduklarını belirtiyor ve yazılı örnek olay anlatımlarıyla filmlerin etkililik açısından karşılaştırmasını yapıyorlar. Kuşkusuz bu, eğitimde konulu filmlerin kullanımına oldukça sınırlı ve yüzeysel bir yaklaşım. Filmlerin “duygusal, psikolojik ve entelektüel” olarak daha etkili oldukları tartışılmaz. Tıp alanında ortaya konulan değer sorunlarına bir içerik, bir yüz ve bir anlatı kazandırması bakımından konulu filmler, hemen her zaman, iyi anlatılmış da olsa yazılı bir metinden daha etkileyici ve öğretici; ancak kimi sorunlara da yol açıyor. Editörler bu sorunları tartışmayı daha kavramsal bir çalışmaya bırakmayı yeğlemiş görünüyorlar.

Kitabın Giriş bölümünde editörler eseri oluştururken hangi amaç ve sınırlamaları göz önüne aldıklarını açıkça vurgulamışlar. Kitap temel olarak derslerinde konulu filmleri kullanan ya da kullanmayı planlayan tıp etiği eğitimcilerine yol göstermeyi ve kaynak sağlamayı amaçlıyor. Yazarlar film önerileri sunarken çağımızın hızlı algılayan ve hızlı tüketen genç beyinlerin çağı olduğundan yola çıkarak, vurucu ve kısa sahneleri yeğlemeye yönlendirilmişler. Her bölümde yazarlar benzer bir şablonu kullanarak öncelikle filmin hangi bölümünün gösterilmesi gerektiğini belirtiyor; sonrasında da bu bölüme ilişkin kısa bir analiz sunuyorlar. Eğiticiye sınıf ortamında yol göstermesi beklenen bu analiz, aynı zamanda tartışmanın nasıl yönlendirilmesi gerektiği ve filmin sınırlılıkları hakkında da fikir vermeyi amaçlıyor.

Giriş bölümünde önemle vurgulanan bir başka nokta ise, eğiticinin eğitim oturumu öncesi filmin tümünü izleyerek yapması gereken çalışma. Tıp etiği eğitiminin konulu filmler üzerinden yapılması iki önemli riski beraberinde getiriyor. Bunlardan birincisi eğiticinin filmi bir araç değil, amaç olarak değerlendirmesi ve kullanılması sırasındaki kendi rolünü göz ardı etmesi. Editörler bu konuda kitaptan yararlanacak olanları uyarıyor ve önerilen parçayı kullanmadan önce filmin tamamı üzerinde kapsamlı bir çalışma yapmalarının zorunlu olduğunun altını çiziyorlar.

İkinci önemli risk, konulu filmlerin saf eğitim amacı ile yaratılmamış olmalarından dolayı ortaya çıkan yan öyküler, değersel kabuller, ideolojiler ve bunlara benzer filmle birlikte izleyiciye iletilen, bilinçli ya da

^a Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, ✉ yalim00x@yahoo.com

bilinçaltına yönelen öğeler. Editörler, film parçalarının kullanılmasından önce yapılacak çalışmanın bu yan öğelerin farkına varmak; onları denetlemek ve gerektiğinde öğrencilerin dikkatini çekmek açısından da gerekli olduğunu vurguluyorlar.

Kitabın birinci bölümü tıp etiği eğitiminde konulu film kullanımına ilişkin kuramsal ve deneysel metinlerden oluşmaktadır. Albert R. Jonsen'in yazdığı ve tıp etiğinin 1816'da Mary Shelley'in kaleme aldığı Dr. Victor Frankenstein'ı anlatan roman ve ona dayanılarak James Whale tarafından 1931'de çekilen Frankenstein filmiyle başladığını öne sürdüğü ilk bölüm, ilginç bir bilim tarihi analizi sunuyor. Aynı bölümde yer alan öteki metinlerde tıp etiği eğitiminde konulu film kullanımının tarihçesi, felsefi ardalanı ve etkililiği üzerinde durulmakta; kitabın sonraki bölümleri için, tıpkı konulu filmlerin senaryolarında olduğu gibi, "sahne hazırlanmaktadır."

Kitabın ikinci bölümü tıp etiği eğitiminde yer alan sekiz ana konu başlığından oluşmaktadır. Her başlık altında konunun farklı yönlerine vurgu yapan 10 farklı kısa makale yer almaktadır. Bu bölümün son kısmı ise bir tür "diğer konular" bölümü olarak düşünülmüş; öteki konu başlıkları altında ele alınamayan özel sorunlar burada tartışılmıştır.

Kitabın üçüncü ana bölümü ise bir filmografi sunmaktadır. Kitap yalnızca tıp etiği eğitimcilerine konulu film önerileri sunmakla kalmıyor; aynı zamanda her kısa makalenin ardından verilen, oldukça kapsamlı Kaynakça ile, son derece yararlı bir tıp etiği eğitiminde kullanılacak kaynaklar listesi de sağlıyor.

Tıp etiği eğitiminde yaklaşık 20 yıldır konulu filmleri kullanan ve son dönemde yalnızca konulu filmlerden oluşan bir eğitim içeriğine sahip olan "Sinemada Felsefe ve Tıp 1 ve 2" başlıklı iki seçmeli dersi sürdüren bir öğretim üyesi olarak Colt, Quadrelli ve Friedman'ın editoryal eserini çok yararlı bulduğumu belirtmek isterim. Kitapta yer alan filmlere ulaşmanın mümkün olması yanında, yapılandırılmış bir ders içeriğinin de sunulması, bu yöntemi kullanmaya yeni başlayacak öğretim elemanları için çok yararlı ve yol gösterici olacaktır. Bu arada yukarıda da belirttiğim gibi, her eğitimcinin öteki yöntemleri kullanırken olduğu gibi, bu yöntemi kullanırken de kendi eğitim yaklaşımını, dayandığı felsefi ve eğitsel kuramları, kullanım amacını, eğitim verdiği grubun özelliklerini değerlendirmesi gerekmektedir.